

Vogelatlas van Groningen

Vogelatlas van Groningen; een tijdsbeeld met trends vanaf 1850. Redactie Henk van den Brink, Juf Furda, Johan van Klinken en Kees van Scharenburg. Uitgave van Vereniging Avifauna Groningen, SOVON district Groningen en Provincie Groningen. 245 pp, 6 zw/w foto's, ruim 30 tekening, vele kaarten en grafieken. Prijs NLG 15,00 (leden Avifauna Groningen), NLG 20,00 (niet-leden, excl. portokosten). Te bestellen bij Harm Jan Wight, Schelfhoutstraat 2, 9744 JK Groningen (050) 56 75 33).

Deze door drie organisaties gezamenlijk uitgegeven vogelatlas vormt een nadere uitwerking voor de provincie Groningen van gegevens die van 1980 tot en met 1984 verzameld zijn in het kader van het landelijke SOVON-project (dat in 1987 uitmondde in de *Atlas van de Nederlandse Vogels*), aangevuld met gegevens uit diverse andere bronnen. Zoals in de inleiding niet zonder trots vermeld wordt, gaat het in totaal om ongeveer één miljoen gegevens, verzameld in circa 50 000 velduren. Naast een gedetailleerde uitwerking op provinciaal niveau van de SOVON-atlas, vormt deze vogelatlas tevens een vervolg op en actualisatie van het in 1983 gepubliceerde boek *Vogels van Groningen*. Tegelijkertijd is deze atlas echter een compleet ander boek dan *Vogels van Groningen* of, zoals de auteurs in de atlas gemakshalve hanteren, VVG. VVG was een 'echt' boek: dik, met een harde kaft, opgesierd met fraaie kleurenfo-

to's en duidelijk bedoeld voor een breed publiek. De vogelatlas is compleet anders en houdt in feite een aardig midden in omvang en uitvoering tussen een boek en een rapport. Het A4-formaat, de compacte lay-out met veel grafiekjes en kaartjes en de lage prijs doen meer denken aan een (wetenschappelijk) rapport. De verzorgde en goed leesbare tekst en de her en der verspreide tekeningen van Gronings trots op het gebied van vogelillustraties, het duo Erik van Ommen en Robin d'Arcy Shillock, maken het geheel toch duidelijk meer dan een 'droog' rapport.

De opzet van het boek is helder. Na een inleiding (met beschrijving van doel, motivatie en opzet), een overzicht van de medewerkers, een beschrijving van de vijf te onderscheiden landschapstypen in de provincie en een overzicht van de werkwijze die gehanteerd is om alle gegevens te verwerken en bewerken, volgt de hoofdmoot van het boek: de soortbeschrijvingen. Van alle soorten die in de onderzoeksperiode in de provincie zijn aangetroffen wordt ingegaan op het voorkomen. Volgens een strak stramien wordt besproken in welke maanden de soort aanwezig is en om wat voor aantallen het gaat. Bij broedvogels wordt bij het begin van elke bespreking aangegeven hoeveel het aantal berekende en geschatte broedparen bedraagt, hoe groot het aandeel in de Nederlandse broedpopulatie (volgens de SOVON-atlas) is en wat de schattingen waren in respectievelijk VVG en de gegevens van de Provinciale Planologische Dienst. De

soortbesprekingen eindigen met de behandeling van een aantal zeldzame soorten. In een drietal volgende hoofdstukken worden de betekenis van de provincie voor broedvogels, de aantalsveranderingen van broedvogels en de 'rode lijst' van karakteristieke en bedreigde vogelsoorten in de provincie besproken. Door deze hoofdstukken wint de atlas sterk aan waarde omdat hierdoor in één publikatie zowel de gegevens per soort als de analyse van alle soortgegevens tezamen (gekoppeld aan de verschillende landschapstypen) gepubliceerd zijn. Het boek sluit af met een uitgebreid literatuuroverzicht en een aantal bijlagen, onder andere over de gehanteerde computerprogramma's voor de verwerking van de gegevens.

Na lezing en raadpleging van het boek is mijn conclusie dat op overzichtelijke wijze een schat aan gegevens bijeengebracht en openbaar gemaakt is. Het boek biedt een hoop leesplezier, zeker voor vogelaars die een beetje bekend zijn in het Groninger land. Ook voor mensen van buiten de provincie biedt de atlas echter genoeg, met name omdat relatief snel gevonden kan worden hoe bepaalde soorten er in de provincie voorstaan en welke ontwikkelingen gesignaleerd kunnen worden. Zo levert de vermelding van het aandeel van Groningen in de totale Nederlandse broedpopulatie talloze wetenswaardigheden, variërend van soorten die voor 100 % van hun broedparen zijn aangewezen op deze provincie (Bonte Strandloper met 0-2 paar en Dwergmeeuw met circa 46 paar) via topscorers voor de provincie zoals Kwartelkoning (50 %), Kluut (31 %) en Gele Kwikstaart (31 %) tot 'tegenvallers' zoals Grauwe Gors (2 %). Bij de vergelijking met de schattingen uit VVG valt op dat vrijwel alle schattingen omhoog gegaan zijn, vaak zelfs verdubbeld of verdrievoudigd. Alleen bij schaarse vogels is nog wel eens een terugval te noteren. Zoals in de tekst regelmatig wordt aangegeven, betekent dit niet dat zoveel soorten opeens spectaculair vooruit gegaan zijn. Bij enkele soorten is weliswaar sprake van een reële toename (met name bosvogels zoals Zwarte Specht, Boomklever en Glanskop), voor de meeste geldt dat de hogere aantallen het gevolg zijn van betere inventarisa-

ties in de periode 1980-85 dan voorheen en een te voorzichtige schatting in VVG. Daarnaast ontstaat voor sommige soorten een enigszins geflatteerd beeld omdat in de atlas het gehele Lauwersmeergebied, dus inclusief het Friese deel, wordt meegerekend. Op zich is het niet verbazend dat nauwkeuriger inventariseren in de meeste gevallen leidt tot het opsporen van meer broedparen, maar opvallend is wel de omvang van de verschillen tussen schattingen die binnen één decennium in twee verschillende publikaties verschenen zijn. In die zin is VVG door de publikatie van deze atlas in één klap een verouderd boek geworden.

Naast alle lof zijn er ook zwakkere punten aan te wijzen. Deze liggen voor mij vooral op twee punten. Ten eerste vind ik de verspreidingskaartjes (gestileerde weergave van de provincie met symbolen per atlasblok) slecht leesbaar. Het aantal symbolen (26) dat men gebruikt, is te groot voor een heldere interpretatie van de kaartjes, de symbolen staan te dicht op elkaar doordat de kaartjes erg klein zijn en zeker voor mensen die de provincie niet op hun duimpje kennen is moeilijk na te gaan welk symbool bij welk gebied of welke locatie hoort (terwijl de relatie tussen landschap en vogels in deze atlas juist zo nadrukkelijk behandeld wordt).

Een tweede en wat mij betreft zwaarder punt van kritiek is de behandeling van zeldzame soorten. Dit gedeelte zit zo rammelend in elkaar dat de redacteuren het ofwel weg hadden moeten laten (tenslotte zijn zeldzame vogels bij een vogelatlas duidelijk van ondergeschikt belang), ofwel hadden moeten zorgen voor een volledige behandeling van deze soorten. Naast het feit dat in dit deel de tabellen erg onduidelijk zijn (bijvoorbeeld de vermelding van de data en de relatie tussen de tabellen en de verwijzingen) mis ik een onderscheid tussen provinciale zeldzaamheden (zoals Jan van Gent en Noordse Pijlstormvogel) en nationale zeldzaamheden. De laatste categorie wordt, zoals bekend mag worden gedacht, beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna CDNA en jaarlijks gepubliceerd in jaar-

verslagen in *Dutch Birding* en *Limosa*. In de atlas ontbreken echter duidelijke verwijzing naar CDNA-beoordelingen en wordt willekeurig omgesprongen met waarnemingen. Zo wordt een waarneming van een Bosgors te Lauwersoog op 2 oktober 1983 (niet 21 zoals in de atlas staat) van ondergetekende, die op grond van de onvolledige beschrijving (terecht) niet door de CDNA is aanvaard, doodleuk vermeld zonder enig commentaar over deze afwijzing.

Naar mijn mening mogen afgewezen gevallen in het geheel niet genoemd worden, tenzij met uitdrukkelijke vermelding van de afwijzing. Het feit dat de redacteuren zich om deze aspecten blijkbaar niet druk hebben gemaakt, maakt het hoofdstuk over zeldzame soorten in feite waardeloos omdat het gevolg is dat gevallen vermeld worden die niet behandeld of niet aanvaard zijn (terwijl het een kleine moeite zou zijn geweest om via de CDNA een overzicht te krijgen van alle in de periode aanvaarde en afgewezen waarnemingen) en omdat in dit deel veel fouten geslopen zijn. De volgende voorbeelden dienen slechts ter illustratie: 'Zwartbuikrotgans' is de - algemene - nominaatvorm, de zeldzame vorm is de 'Zwarte Rotgans' met als wetenschappelijke naam *nigricans*, niet *nigrans*; de Sneeuwuil van Delfzijl was in maart 1981, niet 1988; de Roodstuitzwaluw van Anjum was van 16-18 oktober, niet november, 1983. Verder is niet aangegeven hoe is omgegaan met de provinciale zeldzaamheden, die dus niet door de CDNA beoordeeld worden. Zijn alle meldingen zonder meer in de atlas opgenomen of heeft er nog een schifting plaatsgevonden? De onzorgvuldige behandeling van de zeldzame soorten blijkt soms ook bij de behandelingen van gewone soorten. Zo staat bij de (witgesterde) Blauwborst als laatste zin: "Tijdens de voorjaarsstrek, vooral mei, worden jaarlijks enkele vogels opgemerkt op plaatsen waar ze niet broeden, zoals de Eemshaven". Verzuimd wordt echter te vermelden dat deze doortrekkers betrekking kunnen hebben op de roodgesterde ondersoort *svecica* (er is een aanvaarde waarneming in de Eemshaven op 19 mei 1984 en vrijwel alle andere Nederlandse gevallen van deze ondersoort komen uit mei). Landelijk gezien is de

witgesterde vorm in mei als doortrekker een zeldzaamheid.

Een laatste punt dat tegenvalt, maar dat de redactie nauwelijks verweten kan worden (gezien de enorme hoeveelheid werk die verzet is) is de lange periode die nodig is geweest om tot publikatie te komen. Bijna acht jaar tussen de afsluiting van de onderzoeksperiode en de publikatie is zó lang, dat over de verstreken periode alweer een nieuwe atlas samengesteld zou kunnen worden, met name omdat in de afgelopen periode alweer de nodige veranderingen in de vogelstand zullen zijn opgetreden. Deze kritiek doet echter niets af aan de waarde van de atlas voor de betrokken tijdsperiode en het boek vormt dan ook verplichte kost voor iedere Groningse vogelaar en een aanrader voor iedere vogelaar met interesse voor deze provincie danwel de ontwikkelingen van de vogelstand in Nederland.

Enno B. Ebels
Lessinglaan 7-II
3533 AM UTRECHT

